

LIVING LAB

Schouwen-Duiveland

Samen aan de slag voor zoetwaterbeschikbaarheid

Informatiebrochure voor oriëntatiegesprekken Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland

Aanleiding

Schouwen-Duiveland is voor zoet water geheel afhankelijk van regenwater en het zoete water in de ondergrond en de duinen. Tijdens droge perioden is de landbouw hierdoor kwetsbaar. Toch is er een neerslagoverschot. Er valt meer neerslag dan er jaarlijks nodig is. Door in de winterperiode regenwater op te slaan in de bodem of in de diepe ondergrond is in de droge periode meer water beschikbaar.

Het opslaan van zoet water in de bodem kan op diverse manieren, bijvoorbeeld door regelbare drainage te gebruiken waardoor de zoetwaterlens in de wortelzone groter wordt. Of door zoet water af te vangen en te bergen in zoetwaterbellen in de diepe ondergrond. Maar ook de bodemstructuur verbeteren kan zorgen voor meer beschikbaar zoet water. Veel van deze technieken kennen een succesvolle toepassing op andere plekken in Zeeland of in Nederland. Maar zij zijn nog niet aangepast aan de bijzondere situatie van Schouwen-Duiveland, dat een hoge kweldruk kent en deels al brak oppervlaktewater heeft.

Daar komt nu verandering in. We gaan samen aan de slag op Schouwen-Duiveland om meer zoet water beschikbaar te krijgen voor de landbouw in de Broedplaats Zoet Water. Gelijktijdig is er via het Zeeuws Deltaplan Zoet Water een haalbaarheidsonderzoek naar een externe aanvoer van zoet water. Op dit moment zijn de broedplaats en dit onderzoek nog twee afzonderlijke sporen.

Broedplaats Zoet Water voor een duurzame zoetwaterbeschikbaarheid

We werken binnen de Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland aan een duurzame zoetwaterbeschikbaarheid voor een vitale landbouw onder een veranderend klimaat. We zien hoe moeilijk het is onder deze omstandigheden een bedrijf te runnen. Het doel is samen met de provincie, waterschap, gemeente, agrarische ondernemers en experts oplossingen te ontwikkelen om zoet water langer vast te houden, te bergen en nuttig toe te passen en dat op het niveau van bodem, bedrijf en gebied.

De broedplaats biedt mogelijkheden te anticiperen en maatregelen te treffen. We bieden ondersteuning in de vorm van bedrijfsadvies, coaching en een gebiedsgerichte aanpak. Hierover meer in deze informatiebrochure. Daarnaast werkt de broedplaats aan een kennis- en leernetwerk, een Taskforce Governance waarmee knelpunten in beleid en wet- en regelgeving snel kunnen worden opgelost en aan een investeringsfonds met een systeem van investeringsvouchers. Met deze vouchers kunnen private investeringsplannen voor fysieke maatregelen in zoetwaterbeschikbaarheid die voortkomen uit de projecten van de broedplaats opgevoerd worden voor co-financiering. Randvoorwaarden en selectiecriteria voor het investeringsfonds worden nader uitgewerkt. Daarover volgt meer informatie in een latere fase van het project.

De Broedplaats Zoet Water is een samenwerking tussen het Ministerie van LNV, provincie Zeeland, gemeente Schouwen-Duiveland, het waterschap Scheldestromen en de ZLTO/afdeling Agrarisch Schouwen-Duiveland. De broedplaats heeft een looptijd van ongeveer 4 jaar.

Kansen voor uw bedrijf

U heeft aangegeven dat u geïnteresseerd bent om deel te nemen aan de projecten van de Broedplaats Zoet Water. Tijdens een oriëntatiegesprek krijgt u een toelichting op de verschillende projecten en kunt u zich aanmelden.

Waarom kunt u deelnemen?

- Het waterbergend vermogen van uw percelen verbeteren met de **bodem/water coaching**.
- Opslag van regenwater in uw bodem met een **bedrijfsadvies op maat**.
- Oplossingen voor de waterbeschikbaarheid in een gebied met een **gebiedsgerichte aanpak**.
- Samen leren in een **kennisnetwerk** (Zoetwater Academie).
- Gebruik maken van een **investeringsfonds** voor fysieke investeringen.

Project Bodem- en watercoaching

Waarom?

Goed bodembeheer verbetert het vermogen om water vast te houden en is daarmee een belangrijke sleutel voor goed waterbeheer op bedrijfsniveau. Een hoger watervasthoudendvermogen vergroot de hoeveelheid beschikbaar bodemvocht. Hierdoor is de plant beter bestand tegen droge omstandigheden. Er kan immers over een langere periode vocht aan de bodem onttrokken worden, waardoor de behoefte aan (externe) watervoorziening vermindert. Bijkomend voordeel is dat de plant minder vatbaar is voor aantastingen en ziektes. Een hoger vochthoudend vermogen van de grond verbetert het productiepotentieel van de bodem en daarmee de opbrengst.

In dit coachingsprogramma worden 25 ondernemers 3 jaar lang begeleid om te leren hoe het watervasthoudendvermogen van de bodem kan worden verbeterd.

Wat gaan we doen?

Op 25 bedrijven gaat een bodem/watercoach van ZLTO samen met u aan de slag met bodem- en watermaatregelen. Via een plan-do-check-act-cyclus (PDCA) bezoeken we de bedrijven 3 keer per jaar en is er 1 keer contact voor begeleiding per telefoon of e-mail. Essentieel is bedrijfsspecifiek maatwerk, want elke ondernemer is anders, evenals zijn grond, zijn bouwplan en zijn interessegebied. De bodem/watercoach zoekt samen met u naar het juiste knopje om aan te draaien zodat de bodemkwaliteit verbetert. Daarbij brengt de bodem/watercoach kennis die bijdraagt aan het verbeteren van de bodemkwaliteit (zowel chemisch, fysisch als biologisch), een beter watervasthoudendvermogen, een efficiënter grondstoffengebruik, een meer gesloten (water)kringloop en minder emissie van milieubelastende stoffen naar bodem, grond- en oppervlaktewater.

Wat kunt u verwachten?

U krijgt een coachingsprogramma van 3 jaar. We gaan zo concreet mogelijk aan de slag. We focussen op één perceel per jaar. De ervaring hierbij is dat wanneer we via dit traject op één perceel positieve resultaten bereiken, de ervaringen en leerpunten worden meegenomen in het management van de andere percelen binnen het bedrijf. In het tweede jaar komt een ander perceel aan de beurt, met andere bodem- en wateruitdagingen. Of hetzelfde perceel, maar dan met een andere teelt. Ook hier is het uitgangspunt dat de ondernemer 3 keer per jaar zijn coach op het bedrijf ontvangt en de PCDA-cyclus doorloopt. Dat geldt ook voor het derde jaar: opnieuw kennisoverdracht op maat en bedrijfsspecifiek.

Wat vragen we van u?

- Uw tijd en commitment, er is geen financiële bijdrage gevraagd.
- Openheid over bodemanalyses en bedrijfsvoering.
- Geduld, maatregelen gericht op bodembeheer vragen tijd.
- Animo en enthousiasme om iets nieuws te proberen.
- Een actieve bijdrage aan het leernetwerk, door deelname aan informatieavonden, maar ook door zelf wat te vertellen over uw ervaringen.

Planning en praktisch

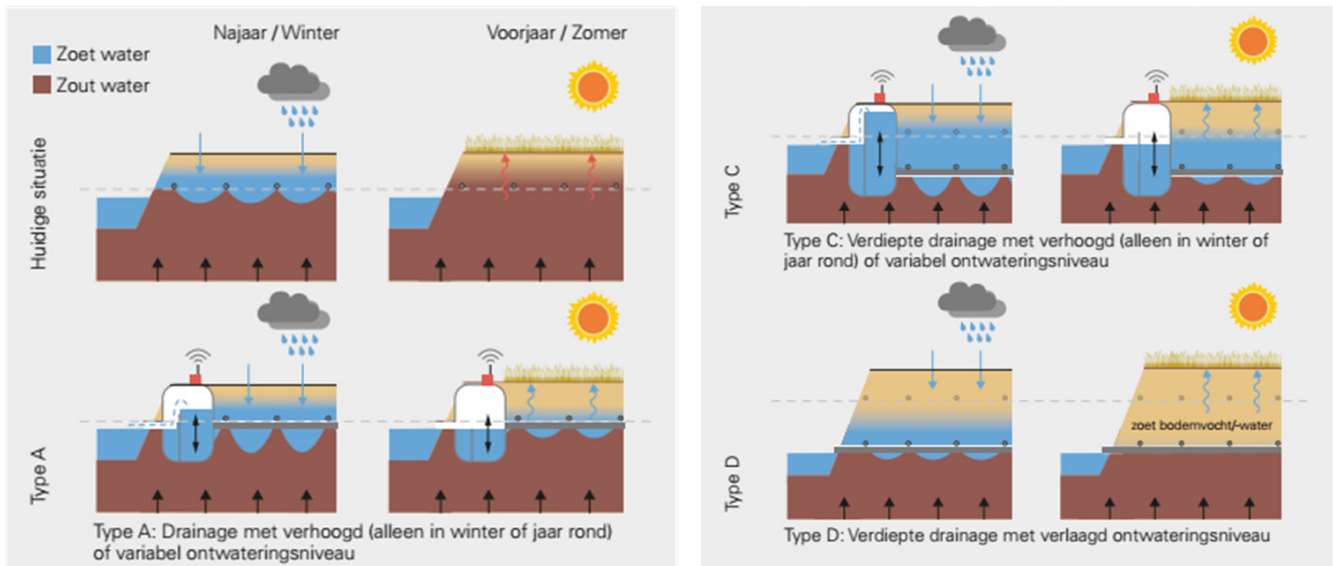
In oktober 2020 starten de eerste coachingsgesprekken. Met als doel: een eerste gemeenschappelijke deler vinden, om samen aan de bodemkwaliteit te werken. In 2021 is er ruimte voor 3 gesprekken. Het eerste gesprek is gewoonlijk in januari-maart, het tweede gesprek rond juni-augustus en het derde gesprek oktober-december. Afhankelijk van de vraagstukken op het bedrijf kan het ook voorkomen dat gesprekken korter op elkaar zitten. Tussentijds wordt er nog een contact ingepland via telefoon of e-mail. Ook in de twee jaar daarna gaan we op deze manier tewerk.

Project Samenwerken voor Zoet Water – van pilots naar grootschalige toepassing

Dit project is bedoeld om bedrijfsadviezen te ontwikkelen voor het bergen van regenwater in de ondergrond. Het project bestaat uit twee fasen:

Een quickscan

In de eerste ronde stellen we voor 13 agrarische ondernemers een advies op maat (quickscan) op met een uitwerking van de mogelijke oplossingen voor het vasthouden van zoetwater passend bij de specifieke bodem, (grond)water en bedrijfseconomische situatie. Onderscheid wordt gemaakt tussen de zoute kwelgebieden (de zeeleigebieden van de poelgronden) en oplossingen voor de zoete inziggebieden (de zandige kreekruig en duinrand). Wanneer uw bedrijf wordt geselecteerd voor dit project krijgt u een quickscan-advies opgesteld door de hydrologen en experts van Deltares, KWR Water en Acacia Water en ondersteund door een draineur en watertechnoloog. Het advies geeft inzicht in mogelijke oplossingen om zoet water vast te houden. Daarnaast wordt u betrokken bij verschillende kennisbijeenkomsten.

Haalbaarheidsstudie

In de tweede fase wordt op basis van deze quickscans een selectie gemaakt van 5 bedrijven die in aanmerking komen voor een haalbaarheidsstudie. Deze selectie wordt gedaan op basis van de kansrijkheid, de bereidheid om maatregelen te nemen, de gekozen techniek, de regionale spreiding en de eventuele bijdrage voor een van de gebiedsgerichte aanpak. Deze haalbaarheidsstudie bestaat uit een gedetailleerde analyse van de bodem en (grond-)water situatie, de watervraag- en aanbod, een waterkwaliteitsanalyse en uiteindelijk een kosten-baten analyse op basis van een voorlopig ontwerp. Met deze haalbaarheidstudies kunt u goed geïnformeerd een investeringsbesluit nemen of subsidie aanvragen. Binnen het project is geen budget voor een fysieke investering.

Wat vragen we van u?

- Uw tijd, er is geen financiële bijdrage gevraagd.
- Het delen van gebiedskennis en bedrijfsinformatie.
- Een actieve bijdrage aan het leernetwerk, door deelname aan informatieavonden, maar ook door zelf wat te vertellen over uw ervaringen.
- De afspraken worden vastgelegd in een samenwerkingsovereenkomst.

Wat is de planning?

Het project startte op 4 juni en heeft een looptijd van 2,5 jaar. In juli 2020 worden oriëntatiegesprekken gevoerd. Voor het project Samenwerken voor Zoet Water – van pilots naar grootschalige toepassing is er ruimte voor 13 deelnemers en zal een selectie worden gemaakt. De selectie wordt in september gedaan op basis van regionale spreiding, de specifieke opgave en oplossingen en het draagvlak van de ondernemer. Daarna organiseren we een startbijeenkomst. Over de selectie ontvangt u uiterlijk eind september bericht. In het najaar worden de quickscan-adviezen opgesteld. In februari 2021 volgt de selectie voor de haalbaarheidsplannen. Het project eindigt in het najaar van 2022.

Het project “Samenwerken voor Zoet Water-van pilots naar grootschalige toepassing” is gesubsidieerd door een EU-bijdrage, de provincie Zeeland en gemeente Schouwen-Duiveland.

“Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling: Europa investeert in zijn platteland”.

Project Fieldlabs – gebiedsgerichte aanpak

Waarom?

Vaak is het nodig om samen te werken met burens om zoet water vast te houden. Vaak heeft het waterschap of de gemeente ook een belang. Dit betekent dat agrarische ondernemers, waterschap, gemeente en andere partijen afspraken moeten maken binnen een gebied om zoet water vast te houden, te bergen en weer toe te passen, met respect voor ieders belangen. Het doel van het project Fieldlabs is om deze gebiedsgerichte aanpak te ontwikkelen. Een voorbeeld van een gebiedsgerichte aanpak is de Waterhouderij Walcheren. Watergebruikers, waterbeheerders en externe organisaties werken hier nauw samen voor het optimaliseren van de zoetwatervoorziening tussen Serooskerke, Oostkapelle en Vrouwenpolder (<http://waterhouderij.nl/>).

Wat gaan we doen?

Voor drie gebieden op Schouwen-Duiveland starten we een gebiedsproces. Met de agrarische ondernemers, de gemeente, het waterschap en andere partijen in een gebied gaan we een visie ontwikkelen voor een duurzaam watersysteem. Dit doen we door knelpunten in beeld te brengen, de watervraag van ondernemers en gebiedspartijen te analyseren en oplossingen te verkennen. We onderzoeken ook welke andere gebiedsopgaven spelen.

Dan volgt een verdere uitwerking van deze visie tot een gebiedsplan waarin concrete maatregelen worden vastgesteld. Dit zijn afspraken over bijvoorbeeld het aanpassen van een peil, het verplaatsten van stuwen en het bergen van water in de ondergrond. Nadat het gebiedsplan is vastgesteld komen we aan de hand van de maatregelen tot investeringsplannen en maken we afspraken over beheer, risicoverdeling en kosten.

Wat vragen we van u?

Deelname aan een gebiedsproces betekent dat u gevraagd wordt om informatie te delen en actief mee te denken bij de bijeenkomsten. De fieldlabs starten in september met een analyse van de opgave en de ontwikkeling van een visie. Er zijn 3 workshops gepland. Nadat de visie is ontwikkeld zal er met het gebied een keuze worden gemaakt of er voldoende draagvlak is voor het ontwikkelen van een gebiedsplan.

Aanmelden en vervolg

Tijdens het oriëntatiegesprek worden samen met een adviseur van Acacia Water, ZLTO en de gemeente de uitdagingen, uw eventuele vragen en bovenstaande projecten besproken. Tijdens dit gesprek kunt u aangeven voor welk project binnen de Broedplaats Zoet Water u in aanmerking wilt komen.

Contactpersonen

Bestuurder/portefeuillehouder : Wethouder Cees van den Bos (cees.vanden.bos@schouwen-duiveland.nl)

Algemene informatie over de

Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland : Kitty Henderson (kitty.henderson@schouwen-duiveland.nl)
Peter van Sante (peter.van.sante@schouwen-duiveland.nl)

Bodem- en watercoaching : Nick Quist (nick.quist@zlto.nl)

Samenwerken voor Zoet Water - van pilots

naar grootschalige toepassing : Peter van Veelen (petervanveelen@burowaterfront.nl)

Fieldlabs : Peter van Veelen (petervanveelen@burowaterfront.nl)

Leer- en kennisnetwerk Zoetwater Academie : Jouke Heringa (jouke.heringa@hz.nl)

De Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland is een onderdeel van het Living Lab Schouwen-Duiveland en maakt eveneens deel uit van het Gebiedsplan Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta waar het Ministerie van LNV, de provincies Zeeland, Noord-Brabant, Zuid-Holland, gemeente Schouwen-Duiveland, het waterschap Scheldestromen, de ZLTO/ASD samenwerken aan de opgaven met betrekking tot een robuust zoetwatersysteem en een volhoudbare landbouw. De Broedplaats heeft een looptijd van ongeveer 4 jaar.

Meer informatie over de Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland vindt u op de website www.livinglabschouwen-duiveland.nl.

Living Lab Schouwen-Duiveland is een samenwerking tussen:
Gemeente Schouwen-Duiveland, Provincie Zeeland, Waterschap Scheldestromen, Rijkswaterstaat Zee en Delta, Erasmus Universiteit Rotterdam/ERBS/GovernEUR, Delta Platform - Centre of Expertise Water & Climate, HZ University of Applied Sciences, HAS Hogeschool, Scalda/Groen College, Pontes Pieter Zeeman, Buro Waterfront en 015 Communicatie

Laan van St Hilarie 2
4301 SH Zierikzee

Telefoon (0111) 452 259

livinglab@schouwen-duiveland.nl
www.livinglabschouwen-duiveland.nl
www.linkedin.com/company/living-lab-schouwen-duiveland